

УДК 336.7

М. Л. Цюп'як,
студент, факультет менеджменту та маркетингу, кафедра міжнародної економіки,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут», м. Київ

УКРАЇНА ТА МІЖНАРОДНИЙ ВАЛЮТНИЙ РИНОК: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

М. L. Tsupiak,
student, management and marketing department, chair of international economy,
National technique university of Ukraine «Kyiv Polytechnic University», Kyiv

UKRAINE AND INTERNATIONAL MONEY-MARKET: PROBLEMS AND PROSPECTS

В статті розглянуто основні проблеми України на міжнародному валютному ринку. Визначено чинники, що спричинили конкретні проблеми та запропоновано певні заходи для покращення ситуації в даному питанні. Проведено аналіз обраних показників національного валютного ринку. Було зазначено зв'язок міжнародного, національного валютного ринків та світового і національного господарств. Було виявлено, що ці два складних механізми взаємозалежні та в певній мірі доповнюють один одного. На основі проведеного дослідження визначено можливі перспективи України на міжнародному валютному ринку.

In the paper was considered the main problems of Ukraine in the international currency market. Were determined factors that led to specific problems and proposed some measures to improve the situation in this regard. An analysis of selected indicators of national exchange market was done. Relationship between international, national currency market and global markets and national economies. It was found that these two mechanisms of complex and interdependent to some extent complementary. On this study was determined the possible prospects of Ukraine in the international currency market.

Ключові слова: валютний ринок, валюта, валютна політика, валютний курс.

Keywords: currency market, currency, monetary policy, exchange rate.

Актуальність. В процесах глобалізації та інтеграції національної економіки у світове господарство, актуальним є питання участі у світових ринках. Одним з таких ринків є міжнародний валютний ринок.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дана проблематика та її основні аспекти розглядалась раніше українськими та зарубіжними авторами, а насамперед: В.М. Кочетков, Ф. О. Журавка, А. В. Колдовський, В.А. Костюк, А.В. Стригунова, Н. Е. Бодрова., У.І. Моторнок, У.П. Гуцуляк, Лупуляк О.І..

Мета дослідження. Основне завдання статті – розкрити суть проблеми інтеграції України в міжнародний валютний ринок та надання певних пропозицій і варіантів для подолання перешкод на шляху зростання в даному напрямку. Відмінністю та новизною статті є розгляд теми в контексті глобального господарства та з урахуванням сучасного стану економіки та можливих прогнозів.

Основна частина. Міжнародний валютний ринок – це складна ринкова система, яка регулює відносини, які виникають при купівлі та продажу валют різних країн світу. Україна також інтегрована до цього ринку. Варто відзначити пряму та опосередковану інтегрованість до міжнародного валютного ринку.

Під прямим зв'язком національної економіки з міжнародним валютним ринком варто розуміти відносини національного банку та уряду з міжнародними організаціями пов'язані з купівлею, продажем, обміном та переміщенням валютних цінностей інших держав. В більшості випадків держава здійснює переміщення валют у вигляді кредитних та торгових операцій. Найбільшим джерелом притоку іноземної валюти, на сьогоднішній день саме від торговельних операцій, залишається продаж продукції металургійного сектору.

Опосередкований зв'язок національної економіки з міжнародним валютним ринком здійснюється шляхом взаємодії банків, фінансових установи, фізичних та юридичних осіб на території України з іноземними партнерами, фірмами, організаціями. Даний зв'язок є більш динамічним. Враховуючи кількість операцій даного сектору інтеграції та суто державного - варто відзначити більшу кількість таких зв'язків, але в менших сумах.

Для того, щоб зрозуміти суть, принципи, необхідність та функціонування і інтеграції України на даному ринку, варто дещо охарактеризувати його. Основним інструментом на валютному ринку є валютні операції. До валютних операцій прийнято відносити операції:

- 1) пов'язані з переходом прав власності на валютні цінності, за винятком операцій, що здійснюються між резидентами у гривнях;
- 2) операції, пов'язані з використанням валютних цінностей у міжнародному обігу як засобу платежу, з передаванням заборгованостей та інших зобов'язань, предметом яких є валютні цінності;
- 3) операції, пов'язані з ввезенням (вивезенням), переказуванням і пересиланням на територію України (за її межі) валютних цінностей [1, 25 с.].

Суб'єктами валютних відносин на території України є резиденти і нерезиденти. Вони мають право бути власниками валютних цінностей, що знаходяться на території країни та які знаходяться за межами території України, крім обмежених законодавством випадків. Валютні операції можуть здійснюватися резидентами і нерезидентами з урахуванням обмежень, встановлених валютним законодавством України. [7]

Валютні операції поділяються на такі види:

- 1) касові або готівкові (операції "спот"), при яких покупець отримує від продавця іноземну валюту (платіжні документи в іноземній валюті) одразу ж після платежу в національній валюті;
- 2) строкові (форвардні операції), при яких відбувається купівля-продаж іноземної валюти на заздалегідь узгоджений термін з передачею її до закінчення цього терміну за курсом, що зафіксований у момент укладання угоди;
- 3) операції "своп", які об'єднують дві операції - готівкову і строкову;
- 4) арбітражні, при яких учасники операції використовують відмінності у валютних курсах на різних валютних ринках з метою отримання прибутку [1, 27 с.].

Валютні операції та операції пов'язані з валютою на території України регулюються відповідним законодавством. Близько 60% всіх операцій – це операції спот. Так як переміщення валюти та кредитних надходжень стосується більше кредитної політики та не відображає тісної взаємодії міжнародного валютного ринку та української економіки, тому саме спот, своп, форвардні та арбітражні операції на території України, проблеми пов'язані з їх проведенням та можливі перспективи в майбутньому – є головною темою статті.

Всі фізичні, юридичні особи, банки, фінансові установи разом утворюють національний валютний ринок. Національний валютний ринок характеризується:

- 1) кількістю конвертованих валют, що обертаються на ринку;
- 2) обсягом валютних операцій;
- 3) ступенем конвертованості національної валюти;
- 4) законодавчою базою та принципами за якими регулюються національний ринок;
- 5) ступенем інтегрованості національної валюти у світове фінансове середовище [3, 48 с.].

На ринку України в обороті є 2 конвертовані валюти: це американський долар та євро. Тобто національний валютний ринок є не досить розвиненим та інтегрованим у міжнародний. Адаже всього в світовому господарстві станом на 2008 рік було 17 конвертованих валют. Що ж до української гривні, то вона поки, що є слабо інтегрованою та не може застосовуватись в міжнародних розрахунках. Основною причиною на те є слабка економіка та дефіцит платіжного балансу.

Основними посередниками в валютних операціях є комерційні банки, які функціонують на території України. Їхня діяльність та результати діяльності від операцій з іноземною валютою в певній мірі відображають стан інтегрованості та загальний стан України на міжнародному валютному ринку (табл. 1).

Таблиця 1.
Результати від торгівлі іноземною валютою [5]
(тис.грн.)

Банк / рік	01.01.2011	01.01.2012	01.01.2013
ПРИВАТБАНК	529 856	574 195	640 108
УКРЕКСІМБАНК	130 466	176 793	171 732
ОЦАДБАНК	90 678	153 207	138 429
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	161 236	160 744	135 689
УКРСИББАНК	60 251	39 196	90 424
УКРСОЦБАНК	44 109	23 195	50 890
ПРОМІНВЕСТБАНК	77 640	86 133	11 645
ВТБ БАНК	49 254	99 156	93 501
АЛЬФА-БАНК	57 205	78 105	92 081
ОТП БАНК	47 405	34 557	90 000
"НАДРА"	-357	25 765	10 132
"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	3 206	58 471	105 457

Отже, дана таблиця, вказує на високі прибутки банків від операцій з іноземною валютою. У найбільшого банку України «Приватбанк» даний показник відповідає близько 40% від доходу у 2012 та близько 38% чистого прибутку у 2013 роках. Тобто, котрий раз зазначаємо високу роль міжнародного та національного валютних ринків у фінансовому секторі.

Динаміка обраних даних відображає стан самих банків на ринку. Банки які розвиваються та нарощують свою клієнтську базу – відповідно мають позитивну динаміку.

На фоні негативних прогнозів міжнародного валютного фонду та ЄБРР, українці збільшували активність на валютному ринку. Насамперед це стосується купівлі нерухомого майна та автомобілів. Як відомо, розрахунки на даних ринках, проводяться в іноземній валюті, тому прибутки банків в даній сфері є значними.

Якщо ж взяти до уваги загальну динаміку найбільших банків, то варто відзначити, відсутність суттєвих змін. Тобто не відбувається стрімкого зростання активності України на міжнародному валютному ринку.

Ще одним з показників, який вказує на стан та можливі проблеми - динаміка офіційних валютних резервів.

Таблиця 2.
Офіційні валютні резерви України [8]

Рік	Місяць	Офіційні резервні активи, млрд. дол.	Резерви в іноземній валюті (в конвертованих іноземних валютах), млрд. дол.
2012	січень	31 364,11	29 712,21
	лютий	31 048,64	29 430,51
	березень	31 112,97	29 554,58
	квітень	31 660,56	29 935,83
	травень	30 758,86	29 112,90
	червень	29 317,96	27 628,01
	липень	30 081,39	28 289,22
	серпень	30 000,80	28 132,57
	вересень	29 254,87	27 268,30
	жовтень	26 816,93	24 784,20
	листопад	25 376,90	23 409,58
2013	грудень	24 546,19	22 646,62
	січень	24 651,96	22 737,57
	лютий	24 709,86	22 839,32
	березень	24 728,61	22 865,11

Зменшення валютних резервів в кінці 2012 року пояснюється проведенням парламентських виборів. Але не лише це змусило Національний Банк України збільшити свою інтервенцію для підтримки курсу національної валюти. Насамперед зниження активності на продовольчих та промислових ринках, що зменшило притік іноземної валюти. Прогнози конкурентоспроможності металургійного сектору, який є основним джерелом валюти, є неоднозначними. Адаже проводиться переоснащення основних фондів, але в той же час на ринок виходять турецькі виробники та основним конкурентом залишається КНР.

Дуже тяжким для розвитку та інтеграції гривні є політична ситуація, яка склалася за останні роки. Вибір між Євросоюзом та митним союзом є складним та, за словами багатьох експертів, безкомпромисним. Для розвитку валютного ринку, вважається, більш позитивним буде вступ до Євросоюзу, але при наявній політичній та економічній ситуації – Україна втратить багато від цього союзу. Митний союз - більш підходящий, на даному етапі розвитку. Він надасть додаткові ринки збуту, де наша продукція буде більш конкурентоспроможною ніж на європейському. Розвиток господарства та промислового сектору дасть підґрунтя для зміцнення національної валюти.

Основним визначником національного валютного ринку та його відношення до міжнародного є валютний курс (табл.3). Валютний курс визначає місце та роль національної валюти на світовому ринку.

Таблиця 3
Динаміка валютного курсу України [5]

Рік	2002	2004	2006	2008	2010	2011	2012	2013
Курс (за 100 доларів США)	532,66	531,92	505,00	526,72	793,56	796,76	799,10	799,3

Валютний курс за обраний період відображає загальний стан економіки України. Зміцнення курсу гривні в 2006-2007 роках було спричинено високими урожаєм та подорожчання сільгосппродукції, розвитком будівництва та металургії. Але одразу після кризи 2008 року, після структурних змін на всіх основних ринках світу, занепадом сировинного світового ринку, курс гривні був змушений підтримувати НБУ для того, щоб запобігти сильному понижень курсу національної валюти.

Серед чинників, які викликали різкі коливання курсу гривні та її знецінення в умовах світової економічної кризи 2007-2010 рр. слід виділити:

- надмірні обсяги кредитування в іноземній валюті;
- бажання банків отримати максимальний прибуток від спекулятивних операцій на міжбанківському ринку;
- суттєве перевищення попиту на іноземну валюту над її пропозицією на готівковому ринку внаслідок втрати довіри домогосподарств до національної валюти, що девальвує. Готівковий ринок перетворився у джерело купівлі іноземної валюти для погашення кредитів;
- підвищення рівня фінансової доларизації та поступова втрата гривнею функції нагромадження;
- зростання державного боргу.

Розглянувши причетність валютної системи до національного господарства та визначивши основні чинники впливу на інтеграцію України до міжнародного валютного ринку, варто виділити такі проблеми розвитку валютного ринку України:

- 1) зміцнення позиції національної валюти України на світових валютних ринках;
- 2) інтеграція національної грошової одиниці у світову та регіональні валютні системи відповідно до світових стандартів;
- 3) покращення стану і структури платіжного балансу України;
- 4) проблема скорочення і ліквідації міжнародної кредитної заборгованості;
- 5) визначення оптимальної позиції гривні в зонах "євро" і "рубля" [3, 59 с.].

Умови вирішення цих проблем:

- наближення ринкового курсу гривні до паритету купівельної спроможності, у тому числі за рахунок стимулювання попиту на гривню на світових валютних ринках;

- кредити повинні жорстко контролюватись і використовуватись для придбання новітніх технологій на світових ринках та у сусідів. Це особливо стосується металургійного комплексу як головного постачальника валюти, що потребує модернізації та реконструкції. Але не потрібно акцентувати увагу на одному секторі, адже авіа будівництво також є стратегічним напрямком для розвитку всього промислового комплексу.

Для стабілізації курсових коливань гривні (яка є м'якою валютою і не користується попитом за межами країни) в умовах світової економічної кризи НБУ акцентував увагу на використанні прямих інструментів валютно-курсової політики. Йдеться про перегляд лімітів валютної позиції та заборону враховувати в ній резерви; позбавлення резидентів можливості вивозити за кордон валюту, що куплена на міжбанківському ринку за індивідуальною ліцензією або залучена у вигляді кредитів тощо. Серед інструментів опосередкованого впливу на кон'юнктуру внутрішнього валютного ринку НБУ акцентував увагу на валютні "інтервенції". Реалізація цих заходів в умовах найвищої девальвації гривні (початок 2009 р.) дозволила стабілізувати ситуацію на валютному ринку України.

Останні спроби НБУ взяти під контроль купівлю валюти фізичними особами валюти не була ефективною та спричинила дефіцит валюти у обмінниках та стала спонукати людей навпаки більше скуповувати валюту.

Валютне регулювання слід змінити та покращити в наступних напрямках:

- 1) обмеження можливостей комерційних банків щодо здійснення спекулятивних операцій;
- 2) обмеження обсягів купівлі іноземної валюти лише потребами проведення поточних операцій із зарубіжними партнерами;
- 3) створення перешкод для нелегального вивезення іноземної валюти з країни.

Дані заходи можуть дещо знизити та погіршити кредитний та інвестиційний рейтинги України, тому вони повинні вводитись поступово і на певний термін.

Коли мова йде про кредитний рейтинг то варто відзначити важливість цього показника для інвесторів – одне з найбільших джерел притоку інвестицій та валютних ресурсів.

Таблиця 4.
Кредитний рейтинг України та банків на території України [5]

Установа	Moody's Investors Service	Standard & Poor's	Fitch
Україна	B3	B	B
Україна (прогноз)	негативний	негативний	стабільний
Альфа Банк	-	B-	B-
Хрещатик	B3	-	B-
Ощадбанк	B3	-	B
Правекс банк	B3	-	B
Приватбанк	B1	-	B
Укресімбанк	B2	-	B

Рейтинг Moody's Investors Service - довгостроковий кредитний рейтинг в іноземній валюті.

Рейтинг Standard & Poor's - довгостроковий рейтинг депозитів в іноземній валюті.

Рейтинг Fitch - довгостроковий рейтинг дефолту емітента в іноземній валюті.

Клас "B" у всіх трьох рейтингах відноситься до не інвестиційного, спекулятивного класу. Рейтингу для банківських депозитів в українських банків не складено. B3, B2 та B1 це оцінки довгострокового кредитного рейтингу в іноземній валюті, які визначають організацію чи певний об'єкт до класу високо-спекулятивних. Оцінки B- та B – характеризують нашу державу та банки, як такі, що піддаються високій вірогідності дефолту в іноземній валюті. Дані рейтинги вказують на негативний стан на валютному ринку України та його інтеграції на міжнародних. З огляду на статистику банків по результатам від операційної діяльності з валютою можна сказати – банки проводять в основному спекулятивні операції та не мають реальних забезпечень у іноземній валюті.

Одним з основних недоліків валютного ринку залишаються спекулятивні операції, але вони є життєво необхідними для існування загалом такого виду фінансового механізму. Одним з варіантів покращення ситуації є легалізація торгівлі валютними цінностями (ринок Forex) та введення ряду змін до податкового кодексу. Адже такий ринок все ж має місце в структурі фінансового механізму України, але держава не отримує нічого з даних операцій. В даному випадку краще щось ніж нічого.

Висновки.

Що ж до перспектив України на міжнародному валютному ринку - важко робити якісь конкретні прогнози. З показників, які було розглянуто, Українська економіка за останній рік, з огляду на заходи в промисловості та фінансовому секторі, можна стверджувати - рухається в правильному напрямку. Багато залежить від розвитку інфраструктури – як складової та підгрунтя економіки, промислового та фінансового секторів. Пріоритетним для національної економіки повинен залишатись розвиток промисловості та інфраструктури, які стануть основою для і так вже розвиненого, в порівнянні з іншими, фінансового ринку. Головним недоліком інтеграції в міжнародний валютний ринок залишається не конкурентоспроможність національної валюти.

Як підсумок проведеного дослідження, можна стверджувати, що без структурних змін на рівні домогосподарств та малих підприємств, перспективи України на міжнародному валютному ринку є негативними з фінансової точки зору. Зменшення валютних резервів, збільшення кредитної заборгованості та велика інфляція – всі ці показники в майбутньому можуть привести до дефолту національної валюти, а разом з нею і всієї економіки.

Література:

- 1) Симонов, Ю. Ф. Валютные отношения / Ю. Ф. Симонов, Б. П. Носко. – Ростов-на Дону, 2004.
- 2) Банківські операції: Підручник. - 2-ге вид., випр. і доп. / А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна та ін., За ред. д. е. н., проф. А.М. Мороза. - К.: КНЕУ, 2002. - 476с.
- 3) Білоцерківцев В. В., Завгородня О. О., Лебедева В. К. - Міжнародна економіка. Підручник/ За ред. А. О. Задой, В. М. Тарасевича -К.: Центр учбової літератури, 2012. - 416 с.
- 4) В.М. Кочетков, Ю.С. Комарицький – Міжнародні Банки:аналіз діяльності та оцінка ринкової вартості. Монографія. – К.:вид-во Європ. Ун-ту,2011. – 248с.
- 5) Офіційний сайт Національного банку України : [Електронний ресурс] Режим доступу - www.bank.gov.ua
- 6) Шовкун Л. Про фактори, які впливають на стабільність гривні [Електронний ресурс] /Л. Шовкун // Україна молода. – Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/1479/159/52029/>
- 7) Декрет Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» від 19.02.1993 № 15-93 - від 02.12.2012
- 8) Державний комітет статистики : [Електронний ресурс] Режим доступу www.ukrstat.gov.ua
- 9) Уніан. Економіка : [Електронний ресурс] Режим доступу <http://economics.unian.net/ukr/news/122753-mijnarodni-kreditni-reytingi-ukrajini-regioniv-kompaniy-i-bankiv.html>
- 10) Сайт Міністерства фінансів України. – [Електр. ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>

Стаття надійшла до редакції 18.05.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"